

ABORDĂRI TEORETICE PRIVIND INTEGRAREA MONETARĂ INTERNAȚIONALĂ

Veaceslav BÂRDAN

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: *Integrarea economică avansată nu poate fi realizată fără o integrare monetară, aceasta, de fapt, reprezintă forma finală de integrare economică, dar nu și obligatorie. Acest fapt, până la moment, i-a reușit doar Uniunii Europene. Cunoașterea experienței acestei grupări ar fi utilă pentru alte inițiative integraționiste regionale care ar putea astfel să-și maximizeze beneficiile și să evite unele riscuri.*

Cuvinte cheie: *Integrare economică, zonă monetară, bloc valutar, uniune monetară, monedă comună.*

În octombrie 1999 Premiul Nobel pentru economie a fost acordat profesorului Robert Alexander Mundell de la Universitatea Columbia din New York. Oficial distincția a fost înmănată cu formularea: „pentru analiza politicilor monetar-creditare și bugetar-fiscale în condițiile de diferite regimuri ale cursului valutar și pentru analiza zonelor valutare optime”. După cum a menționat Academia Regală Suedeză de Științe „cercetările lui Mundell au avut o influență de durată și de perspectivă, fapt ce a unificat formal, dar accesibil, analiza, interpretarea intuitivă și concluziile practice ale politicilor economice. Mundell a obținut soluționarea problemelor cu o precizie uimitoare, aproape de proroc, a prezicerilor viitorului dezvoltării sistemului valutar internațional și a piețelor de capital. Aportul lui Mundell în știință reprezintă o reamintire a excelenței a importanței studiilor teoretice”.

Alegerea Academiei de Științe nici pe departe n-a fost întâmplătoare. În 1999 a avut loc formarea multășteptatei Uniunii Economice și Monetare, aceasta și determinând alegerea academicienilor. Pe parcursul întregii sale cariere Robert Mundell a activat în calitate de consultant la diferite agenții și organizații internaționale inclusiv ONU, FMI, Banca Mondială, Comisia Europeană, o serie de guverne din America Latină și Europa, Conducerea Sistemul Federal de Rezerve, Trezoreria SUA și Guvernul Canadei. Cea mai mare atenție Mundell a acordat-o totuși monedei comune europene și sistemului valutar internațional. În anul 1970 el a fost consultant al Comitetului monetar al Comisiei Economice Europene, iar în 1972-1973 – membru al Grupului de Cercetare pentru studierea problemelor Uniunii Economice și Monetare în Europa. În una din cele mai critice perioade a istoriei mondiale, din 1964 până în 1978 Mundell a fost membru al Grupului de Cercetare privind Reforma Monetară Internațională.

Meritul incontestabil al acestuia constă în pregătirea unuia din primele proiecte a monedei comune în Europa. Mai întâi de toate Robert Mundell este cunoscut ca „părintele” teoriei zonelor valutare optimale (engl. *optimum currency area*, OCA) formulată la începutul anilor '60 ai secolului precedent. Imediat după crearea teoriei a fost pusă la baza alegerii raționale a politicii de curs valutar.

În continuare teoria zonelor valutare optimale a jucat un rol important în analiza politicii monetar-creditare în ansamblu, la fel și interacțiunea dintre politicile monetare și fiscale. În prezent teoria lui Mundell este aplicată la analiza politicilor economice promovate de state, integrarea monetară, crearea Uniunilor monetare și organizarea sistemului valutar-financiar internațional. Opera începută de R. Mundell s-a transformat în Occident într-o teorie nouă și bine dezvoltată - *Monetary Economics*.

Zona monetară optimă reprezintă o regiune unde se realizează cea mai mare eficiență economică prin utilizarea unei monede comune, iar în cazul ineficienței utilizării monedei unice, conform acestei teorii, este fundamentată necesitatea unificării monedelor sau introducerii unei noi monede.

Teoretic zona monetară optimă poate fi mai mare decât teritoriul unui stat, la fel și mai mic. Drept exemplu, conform acestei teorii, s-ar putea presupune existența rațională a două zone monetare în cadrul SUA – în estul și în vestul țării.

Principiile existenței unei zone monetare optime sunt:

- mobilitatea forței de muncă în cadrul unei regiuni;
- diversificarea producției în cadrul acestui teritoriu;
- mobilitatea capitalului, precum și labilitatea prețurilor și salariilor;
- mecanism fiscal automatizat de redistribuire a mijloacelor bănești în sectoarele economice ce duc lipsă.

Factorii ce determină integrarea monetară a statelor. Integrarea monetară reprezintă forma finală de integrare economică, dar nu și obligatorie. La crearea uniunii monetare trebuie de tins spre eficiența maximă a acesteia, care se evaluează prin coraportul beneficiilor și costurilor pentru fiecare din participanți. Efectele pozitive constau în extinderea comerțului exterior, formarea pieții comune fără careva omiteri și restricții, reducerea costurilor tranzacțiilor realizate, astfel ca exportatorii și importatorii să nu suporte pierderi legate de convertirea monedelor. Concomitent are loc reducerea nivelului minim de rezerve de aur și valută a fiecărei din țările participante.

Mai jos ne propunem să examinăm câteva noțiuni de bază utilizate în teoria integrării monetare: zonă monetară, blocuri valutare și uniuni monetare.

Zona monetară (currency area) reprezintă un grup din două sau mai multe state suverane cu relații monetare închise. Relațiile monetare închise se pot forma din trei forme de integrare:

1. **Integrarea monetară.** Stabilizarea reciprocă a cursurilor de schimb a monedelor naționale care poate avea loc datorită fixării cursurilor de schimb, dolarizării oficiale sau introducerea monedei comune.

2. **Integrarea piețelor financiare.** Anularea limitării circulației de capital între state și unificarea efectivă a piețelor financiare naționale.

3. **Integrarea politică.** Comasarea instituțiilor guvernamentale și unificarea reglementărilor guvernamentale pentru elaborarea și realizarea în comun a politicilor monetar-creditare și valutare.

Zona monetară poate apărea grație oricărei din cele trei forme de integrare enumerate sau din combinarea lor. Istoria a demonstrat existența multiplelor variante posibile, începând de la asociații libere cu reglementări monetare separate și încheiind cu moneda comună. Pentru fiecare stat luat în parte decizia de intrare într-o zonă valutară de orice tip depinde de coraportul dintre potențialele avantaje și dezavantaje de la aderarea la această zonă.

Fiecare tip de zonă valutară oferă anumite avantaje concrete:

1. **Integrarea monetară.** Crește utilitatea banilor în calitate de:

- mijloc de schimb, prin reducerea costurilor de tranzacționare;
- mijloc de acumulare, eliminarea riscurilor valutare și economisirea pe baza hedging-ului;
- mijloc de calcul, din posibilitatea suprapunerii (comparării) prețurilor.

2. **Integrarea piețelor financiare.** Creșterea bunăstării reale datorată creșterii eficacității intermedierei financiare.

3. **Integrarea politică.** Amplificarea influenței politicilor monetar-creditare și valutare, la fel și economisirea rezervelor valutare.

Principalul neajuns al zonei monetare pentru fiecare stat în parte constă în diminuarea independenței creditar-monetare. Principala problemă analitică, care a fost pusă încă în primele lucrări teoretice privind zonele monetare, consta în faptul că orice guvern tinde să realizeze trei sarcini incompatibile: stabilitatea cursului de schimb, mobilitatea capitalului și autonomia monetar-creditară. În condițiile de curs de schimb fixat și de mobilitate a capitalului orice tentativă de realizare a independenței monetar-creditare, mai devreme sau mai târziu se finisează cu dezechilibrul plăților externe și cu un val speculativ de mișcare a capitalului. Pentru a păstra stabilitatea cursului de schimb a monedei naționale autoritățile sunt nevoite să restricționeze orice mișcare de capital sau autonomia propriei politici monetar-creditare. Dacă autoritățile sunt mai puțin dispuse să sacrifice politica monetar-creditară, atunci nu le rămâne decât să renunțe la scopul de stabilitate a cursului de schimb a monedei naționale și de a introduce cursul de schimb flotant.

Dat fiind faptul că diferite guverne, în politica monetar-creditară, preferă scopuri diverse, nu este de mirare că în istorie au existat atâtea zone monetare neomogene. De obicei zonele monetare se finisează de obicei cu crearea uniunilor monetare. Astfel în istoria omenirii sunt cunoscute o mulțime de uniuni monetare. Factorul consolidant al acestor uniuni este moneda comună care este utilizată în calitate de măsură a valorii,

mijloc de acumulare și de schimb, iar în raport cu statele ne-membre, au fixat un curs unic de schimb. Mulți specialiști recunoscuți în domeniul uniunilor monetare consideră că trebuie de făcut distincția între uniunile monetare naționale (UMN) și uniunile monetare internaționale (UMI). De exemplu, Michel Bordo de la Biroul Național de Cercetări Economice a SUA și Lars Jounang de la Școala Economică din Stokholm au fost primii care au stabilit că stabilitatea uniunilor monetare în mod critic depinde de faptul dacă sunt multinaționale sau interne. Se consideră că într-o UMN suveranitatea politică și monetar-creditară se află în aceleași mâini. Altfel spus, frontierele naționale corespund cu frontierele zonei valutare. Într-o serie de țări cnezate, state și simple teritorii, inițial aveau propriile monede, cu toate că ele făceau parte dintr-o formațiune statală națională. Pe parcurs toate acestea au trecut la moneda comună formând astfel o UMN. Drept exemplu ar servi uniunea monetară britanică ce cuprinde Anglia, Scoția, Wales și Irlanda de Nord. Băncile comerciale scoțiene continuă să emită propriile bancnote ce pot fi preschimbate pe bancnotele emise de banca centrală a Marii Britanii. În SUA fiecare Banc Federal de Rezerve emite dolari care sunt mijloace legale de plată în restul statelor. Îndată după cel de-al doilea război mondial în zonele de ocupație americană, franceză și britanică a Germaniei funcționau așa-numitele Bănci Centrale ale Landurilor, care se bazau pe principiile de funcționare a Sistemului Federal de Rezerve a SUA. UMN au, de regulă, autorități monetare unice și o bancă centrală comună.

UMI se construiesc pe bază de cooperare în domeniul monetar-creditar și a politicilor valutare a câtorva teritorii independente, care în comun fixează cursurile valutare ale propriilor monede. UMI începe să se dezvolte atunci când statele suverane fixează cursurile valutare în așa fel încât monedele naționale capătă o autosubstituire deplină. Punctul final al evoluției UMI, ca și în cazul UMN, este crearea unei singure monede. De regulă UMI nu dispune de autorități monetare unice. Un astfel de exemplu de uniune ar servi Uniunea Monetară Scandinavă, care avea o unitate de măsură – coroana scandinavă și cuprindea trei membri: Suedia, Danemarca și Norvegia. Toți membrii uniunii aveau propria banca centrală, care emitea propria coroană ce circula în toate statele uniunii. Această uniune a existat până în 1924.

Deosebirile dintre UMN și UMI sunt foarte esențiale, deoarece, după cum arată istoria, perspectivele de supraviețuire depind mult de faptul dacă este o uniune monetară națională sau internațională.

Perioada de înflorire a uniunilor monetare a cuprins secolul XIX și începutul secolului XX. Anume atunci au fost create UMN în SUA, Italia și Germania. Din punct de vedere a analizei stabilității uniunilor monetare cea mai mare atenție o merită Uniunea Monetară Latină și Uniunea Monetară Scandinavă.

Blocurile valutare reprezintă un grup de state ce s-au unit în scopul reglementării cursurilor valutare prin legarea acestora de o anumită monedă a unui stat-participant.

Blocurile valutare au apărut în perioada Marii recesiuni economice din anii 1929-1933. În total au existat 3 blocuri valutare: blocul sterlin (apărut în 1931), blocul dolarului (1933) și blocul aur (1933), membrii ultimului bloc se refereau la standardul aur.

Membrii blocului sterlin era format din statele-membre ale Comunității britanice (cu excepția Hong-Kong, Canada și Newfoundland), de asemenea Portugalia, Suedia, Norvegia, Danemarca, Finlanda, Germania, Egipt, Iraq, Iran (în total 21 de state). Japonia, de facto, făcea parte din acest bloc, însă nu și-a oficializat statutul de membru.

În blocul dolarului intra Canada și o serie de state latinoamericane.

Membrii ai blocului de aur (destrămat în 1936) au fost: Franța, Belgia, Olanda, Elveția, Italia și Polonia.

Integrarea monetară presupune și existența unor aspecte mai puțin avantajoase. Dacă economiile statelor, aflate într-o uniune monetară, n-au fost suficient de bine sincronizate aceasta poate provoca dezechilibre economice serioase. Unificarea monetară presupune limitarea posibilităților de reglementare economică deoarece multe din acestea sunt transferate la nivel supranațional. Aceasta se poate observa și în cadrul unor state din Uniunea Europeană, unde pregătirea insuficientă a economiilor de a introduce o monedă supranațională n-au adus rezultatele pozitive scontate. Așa state ca Grecia și Spania, în pofida suportului financiar acordat, până în prezent nu se pot isprăvi cu rata înaltă a șomajului, deficitul bugetar și nivelul înalt al datoriei publice. De aici rezultă că pentru a fi eficientă pentru toți participanții o uniune monetară necesită o pregătire minuțioasă. Cea mai importantă cerință față de crearea unei zone valutare optime constă în liberalizarea circulației serviciilor, capitalurilor și forței de muncă, economiile deschise și apropierea tempourilor inflației. Integrarea sferelor economice, și în special a celei monetare, trebuie să fie anticipată de acțiuni pregătitoare, analiza condițiilor de dezvoltare a economiei și elaborarea detaliată a unui plan de acțiuni.

Alternativa cursurilor valutare fixe pentru grupele de state o reprezintă formarea uniunilor monetare (currency union), când statele decid să creeze o monedă comună. Membrii Uniunii monetare cooperează în domeniile economice și politice. Acordul dintre fostele 13 colonii ce au semnat Constituția SUA ce au renunțat la propriile monede și au creat o monedă comună, reprezintă unul din primele exemple de creare a uniunilor monetare.

O uniune monetară eficientă, de regulă, necesită mai mult decât o cooperare între băncile centrale. Pentru o uniune funcțională politica monetară trebuie să fie promovată de o singură instituție. Deoarece, de obicei, statele renunță cu mare greu la propria monedă și politică monetar-creditară, uniunile monetare sunt o raritate. În cazul când din punct de vedere politic este posibilă crearea uniunii monetare, aceasta dispune de cel puțin două avantaje față de cursurile fixe. În primul rând, costurile cu comerțul de mărfuri și active între țările cu o monedă comună sunt și mai mici decât în cazul cursurilor fixe. În al doilea rând, dacă monedele naționale cedează locul monedei comune atacurile speculative asupra monedelor naționale nu mai sunt posibile.

Uniunea monetară împarte principalul neajuns al sistemului cursurilor de schimb fixe: pe de o parte, ea solicită tuturor membrilor să urmeze o politică monetar-creditară comună, deoarece dacă unul din membrii uniunii se confruntă cu o recesiune economică, iar altul este îngrijorat de inflație, politica monetar-creditară comună nu poate soluționa concomitent problema ambelor state. Pe de altă parte, la un curs de schimb flotant fiecare stat și-ar promova propria politică monetar-creditară independent de celălalt stat [2].

Bibliografie:

1. Bârdan V., Integrare economică și economie europeană (Note de curs). – Chișinău: Editura „Tehnica-UTM” 2014, 344 p.; ISBN 978-9975-45-333-2.;
2. Абель Э., Бернанке Б., Макроэкономика, Издательство „Питер”, 2010, 768 с.;
3. Корниенко О. В., Мировая экономика, СПб.: Издательство „Питер”, 2009. - 256 с. - ISBN: 978-5-388-00587-8;
4. Моисеев С. Р., Валютная интеграция: создание и распад союзов, Деньги и кредит № 10-2015, Москва, Издательский дом „Финансы и кредит” с. 15-19;
5. Моисеев С. Р., Международные валютно-кредитные отношения, Москва, Издательство „Дело и Сервис”, 2003. 576 с.;
6. Хмыз О. В., Валютные союзы снова в моде, Банковское дело. - 2009. - № 1. - С.40-43.